

04.11.2025

TAS/737/2025

Eduskunnan puolustusvaliokunta
puv@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan puolustusvaliokunnan 27.10.2025 päivätty kutsu asiantuntijakuulemiseen ja kirjallisen asiantuntijalausunnon toimittamiseen

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muuttamisesta (HE 72/2025 vp)

Tasa-arvovaltuutettu kiittää eduskunnan puolustusvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esityksestä laeiksi koskien asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muuttamisesta ja toteaa kohteliaimmin seuraavaa.

Tasa-arvovaltuutetun tehtävät ja toimivalta

Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on valvoa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, eli tasa-arvolain) noudattamista. Lain tarkoituksena on muun muassa estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Tasa-arvovaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton lainvalvontaviranomainen, joka toimii oikeusministeriön hallinnonalalla.

Tasa-arvovaltuutettu on arvioinut hallituksen esitystä toimivaltansa mukaisesti sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

Esityksen tavoite ja keskeinen sisältö

Ahvenanmaalaisten miesten vapaaehtoinen asepalvelu

Esityksellä halutaan selkeyttää oikeustilaa ahvenanmaalaisten miesten osalta, joilla on kotiseutuoikeus ja jotka vapaaehtoisesti haluavat suorittaa asevelvollisuuslain mukaista palvelusta.

Nykytilanne on ollut epäselvä, koska Ahvenanmaan itsehallintolaki vapauttaa kotiseutuoikeuden omaavat miehet asevelvollisuudesta, mutta laki ei ole täsmentänyt vapaaehtoisen palveluksen mahdollisuutta.

Ahvenanmaalaisten kotiseutuoikeuden omaavien vapaaehtoista asepalvelusta koskevan muutoksen myötä pystyttäisiin mahdollistamaan heille haakeutuminen keskeisiin tehtäviin Puolustusvoimissa ja Rajavartiolaitoksessa.

Sukupuolen vahvistaneiden asema reservissä ja palveluksessa

Tavoitteena on selkeyttää nykyistä oikeustilaa ja tehdä lainsäädäntöä yhteisemmäksi sukupuolen vahvistamisesta annetun lain (563/2023) kanssa.

Esityksen tavoitteena on varmistaa, että henkilöt, jotka ovat vahvistaneet sukupuolensa naiseksi, voivat edelleen kuulua reserviin, jos he ovat aiemmin suorittaneet varusmiespalveluksen.

Esitys mahdollistaa palveluksen jatkamisen vapaaehtoisena naisten asepalveluksena silloin, kun henkilö vahvistaa sukupuolensa naiseksi varusmiespalveluksen aikana. Esitys mahdollistaa myös vapaaehtoisen asepalveluksen jatkamisen varusmiespalveluksena, mikäli henkilö vahvistaa sukupuolensa mieheksi asepalveluksen aloittamisen jälkeen.

Lainsäädännön arviointineuvosto on antanut esityksestä lausunnon 5.6.2025. Arviointineuvosto katsoo lausunnossaan, että esitysluonnoksen perusteella saa hyvän käsityksen asian taustasta, tavoitteista ja keskeisistä ehdotuksista. Tasa-arvovaltuutettu yhtyy arviointineuvoston näkemykseen siitä, että hallituksen ehdotus on hyvin valmisteltu.

Suhde perustuslakiin ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolensa perusteella.

Sukupuolen vahvistamisesta annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaisesti lain nojalla vahvistettua sukupuolta on pidettävä henkilön sukupuolena sovellettaessa muuta lainsäädäntöä, jollei toisin säädetä. Lain peruseriaatteena on, että henkilön sukupuolena pidetään hänen juridisesti vahvistettua sukupuoltaan. Tämä on välttämätöntä itsemäärittelyoikeuden, oikeusturvan ja yhdenvertaisen kohtelun toteutumiseksi.

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että hallituksen esityksessä on huolellisesti arvioitu sen suhdetta perustuslakiin ja ihmisoikeusvelvoitteisiin. Esitys toteuttaa perusoikeusvaatimuksia ja varmistaa, että sukupuolensa vahvistaneet henkilöt tulevat kohdelluiksi vahvistetun sukupuolensa mukaisesti myös asevelvollisuuden osalta.

Esityksen arviointia tasa-arvolain näkökulmasta

Tasa-arvolain 7 §:n 2 momentin 1 kohdan nojalla kielletään naisten ja miesten asettaminen eri asemaan sukupuolen perusteella.

Esityksessä todetaan, että Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavilla miehillä ei ole tällä hetkellä lakiin perustuvaa oikeutta suorittaa asevelvollisuuslain mukaista asepalvelusta vapaaehtoisuuteen perustuen, koska asiasta ei ole sääntelyä. Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisesti Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavilla naisilla on mahdollisuus hakeutua vapaaehtoisesti palvelukseen. Tältä osin ahvenanmaalaiset miehet ovat olleet eri asemassa vapaaehtoisen asepalveluksen osalta kuin ahvenmaalaiset naiset.

Esityksellä laajennettaisiin kotiseutuoikeuden omaavien ahvenanmaalaisien miesten lain tasoisia oikeuksia kuten mahdollisuutta hakeutua suorittamaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, joka osaltaan avaa heille mahdollisuuden hakeutua sotilaallista koulutusta edellyttäviin virkoihin. Ehdotettu muutos selkeyttää Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavien miesten oikeudellista asemaa ja oikeusturvaa suhteessa muun muassa ahvenanmaalaisiin naisiin.

Tasa-arvolain 7 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

Nykyinen oikeustila on johtanut tilanteisiin, joissa sukupuolensa naiseksi vahvistanut henkilö on joutunut keskeyttämään asepalveluksensa tai eroamaan reservistä, vaikka olisi halunnut jatkaa palvelustaan tai reserviin kuulumista. Tämä on merkinnyt epätasa-arvoista kohtelua sukupuoli-identiteetin perusteella.

Ehdotettu sääntely korjaa nämä epäkohdat ja vahvistaa sukupuoltaan vahvistaneiden henkilöiden oikeusturvaa. Tältä osin esitys parantaa sukupuolten tasa-arvoa ja on linjassa tasa-arvolain tavoitteiden ja velvoitteiden kanssa.

Esityksen sekä tasa-arvovaltuutetulle tulleiden asiakasyhteydenottojen ja Puolustusvoimien kanssa tekemänsä yhteistyön kautta valtuutetulle on välittynyt positiivinen kuva siitä, kuinka sukupuolten tasa-arvo ja sukupuolen moninaisuus huomioidaan asepalveluksen suorittamisessa.

Tasa-arvovaltuutettu uskoo, että Puolustusvoimat jatkaa sukupuolten tasa-arvon edistämistä ja sukupuolen moninaisuuden huomioon ottamista järjestelmällisesti kuten tasa-arvolain 4 § ja 6 c § edellyttävät.

On tärkeää, että Puolustusvoimat kehittää toimintatapoja, jotka varmistavat tasa-arvoisen ja syrjimättömän kohtelun kaikille palvelukseen

hakeutuville ja sitä suorittaville henkilöille, riippumatta sukupuolesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta.

Henkilötietojen käsittely Puolustusvoimissa ja oikeusvaikutuksista tiedottaminen

Tasa-arvovaltuutettu pitää perusteltuna hallituksen esityksen mallia, jossa henkilö itse ilmoittaa Puolustusvoimille sukupuolen vahvistamisesta. Tämä ratkaisu turvaa sukupuolivähemmistöön kuuluvien henkilöiden yksityisyyden paremmin kuin vaihtoehtoinen malli, jossa Digi- ja väestötietovirasto (DVV) luovuttaisi tiedon automaattisesti Puolustusvoimille.

Tasa-arvolain esitöissä todetaan sukupuolivähemmistöön kuuluvien yksityisyyden suojasta seuraavasti:

Sukupuolivähemmistöön kuuluminen on yksityisyyden piiriin kuuluva asia, eikä henkilön tavanomaisesta eroava sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu tule aina esiin viranomaistoiminnassa, työpaikalla tai opiskelupaikassa. Sukupuolivähemmistöön kuuluvien yksityisyyttä tulee kunnioittaa, eikä tasa-arvon edistäminen tarkoita sitä, että ryhdyttäisiin selvittämään ihmisten sukupuoli-identiteettejä tai sukupuolen ilmaisua. Syrjintää voidaan kuitenkin ennaltaehkäistä pitämällä huolta, että ihmisten erilaisia sukupuoli-identiteettejä ja sukupuolen ilmaisun tapoja kunnioitetaan. (HE 19/2014 vp, s. 119)

Sukupuoli-identiteetti ja sen vahvistaminen kuuluvat yksityisyyden suojan ydinalueeseen, eikä viranomaisten tule ilman henkilön suostumusta välittää tietoja, jotka voivat paljastaa henkilön sukupuoli-identiteetin.

Sukupuolen vahvistamisesta annetun lain 2 §:ssä säädetään, että DVV tekee sukupuolen vahvistamisen jälkeen merkinnän väestötietojärjestelmään ja päivittää henkilötunnuksen, mutta nyt käsiteltävän ehdotuksen mukaan Puolustusvoimille ei välity tieto siitä, että muutoksen taustalla on sukupuolen vahvistaminen. Näin toteutettu automaattinen tietojen välitys ei vaaranna henkilön yksityisyyden suojaa.

Esityksessä korostuu yksilön oma aktiivisuus: Puolustusvoimat saa tiedon sukupuolen vahvistamisesta henkilöltä itseltään, ja vahvistamisen oikeusvaikutukset, esimerkiksi asevelvollisuuteen liittyvät, määräytyvät tämän ilmoituksen perusteella.

Tasa-arvovaltuutettu pitää hyvänä myös DVV:n käytäntöä tiedottaa sukupuoltaan vahvistaville henkilöille sukupuolen vahvistamisen vaikutuksista asepalvelukseen, sillä tämä tukee yksilön omaan toimintaan perustuvaa menettelyä.

Yhteenvedona tasa-arvovaltuutettu katsoo, että ehdotuksessa valittu malli toteuttaa parhaiten yksityisyyden suojaa ja itsemääräämisoikeuden vaatimukset sekä edistää tasa-arvoista kohtelua viranomaistoiminnassa.

Maanpuolustusvelvollisuuden kehittämisestä

Perustuslain 127 §:n mukaan maanpuolustusvelvollisuus koskee kaikkia sukupuoleen katsomatta.

Esityksen mukaan perustuslaista ei ole katsottu tulevan estettä sille, että asevelvollisuus säädetään lailla koskemaan vain miehiä. Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on voitu säätää tavallisella lailla. Naisten asepalvelus on voitu perustuslain mukaan säätää myös perustuslain kokonaisuudistuksen jälkeen edelleen vapaaehtoisuuteen perustuvaksi (HE 1/1998 vp, s. 182/I ja PeVL 9/2007 vp, s.4/II).

Esityksessä todetaan, että naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettu laki on uudistettu hiljattain, eikä perustuslakivaliokunta ole huomauttanut perusratkaisusta säännellä naisten vapaaehtoisesta palveluksesta edelleen aiempaa vastaavalla tavalla (PeVL 49/2021 vp, 1–7 kappale).

Tasa-arvolain 9 §:n 2 kohdan mukaan asevelvollisuuden säätämistä ainoastaan miehille ei pidetä tasa-arvolain tarkoittamana sukupuoleen perustuvana syrjintänä.

Tasa-arvovaltuutettuun otetaan säännöllisesti yhteyttä varusmiespalveluun liittyen. Kysymyksiä ovat herättäneet muun muassa ulkoasuvaatimukset, wc-, suihku- ja pukeutumistilat ja yhteismajoituskokeilu. Työelämän osalta tasa-arvovaltuutetulta on tiedusteltu, miten suoritettu tai suorittamaton varusmiespalvelus saa vaikuttaa työhönottoon. Toimivaltansa puitteissa tasa-arvovaltuutettu neuvoo ja antaa ohjeita ja arvioi käytäntöjä tasa-arvolain näkökulmasta.

Tasa-arvovaltuutettu on lausunnoissaan katsonut, että vaikka vain miehille säädettyä asevelvollisuutta ei itsessään pidetä tasa-arvolain tarkoittamana sukupuolisyryntänä, varusmiespalveluun liittyvä epäedullinen menettely voi tulla arvioitavaksi tasa-arvolaissa tarkoitettuna syrjintänä. Asevelvollisuus ei saisi ilman hyväksyttävää perustetta johtaa siihen, että miehiä kohdellaan muissa yhteyksissä asevelvollisuuden vuoksi epäedullisemmin kuin naisia. Vastaavasti tilanteissa, jossa vapaaehtoista asepalvelusta suorittava nainen rinnastuu asemaltaan mieheen, heitä tulee kohdella samalla tavalla.¹

Yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä pohtinut parlamentaarinen komitea toteaa mietinnössään

¹ [Tasa-arvovaltuutetun lausunto TAS/112/2021](#)

myös edellä mainitut asiat. Mietinnössä asetetaan tavoitteeksi, että kaikki kansalaiset tulisivat nykyistä vahvemmin liittää perustuslain edellyttämään maanpuolustusvelvollisuuteen. Mietinnössä todetaan, että vallitseva käsitys sukupuolten välisestä tasa-arvosta edellyttää selkeää askelta suuntaan, jossa naisten osallisuutta maanpuolustuksessa aktiivisesti vahvistetaan.²

Mietinnössä esitettyä näkemystä maanpuolustusvastuun jakamisesta koko ikäluokalle on perusteltua selvittää edelleen. Koko ikäluokkaa koskevien palvelusvaihtoehtojen arviointi vaatii poliittista päätöksentekoa osana kokonaisturvallisuutta ja kansalaisten maanpuolustusvelvollisuutta.

Tasa-arvovaltuutettu

Pirkko Janas

Ylitarkastaja

Päivi Lehto

² [Parlamentaarinen komitea; asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen](#)

